

Nieu-Iaers Pest-Spiegel,

# Waer in te sien is de

Rechtveerdige Pest-straffe Gods/ voor  
ghefelt tot opmerck der weeldige Neder-Lan-  
ders/ in dese snoode bedurben Centwe.

Gheprononcieert by *Liefd' boven al*, binnen  
Haerlem. Anno 1637.

Waer in verhaelt wordt den onmatigen handel der Flo-  
risten, in sommighe Landen; ende de plaghe die daer  
op ghevolght is.

Levit. 26.23.

Ist dat ghy u daer mede noch niet van mijn Castijden en laet/  
ende wandelt teghen my/soo wil ick u lieden noch sevenmael  
meer slaen om uwer Zonden wille.

Exod. 15.26.

Ist dat ghy wilt de stemme des Heeren uwer Gods ghehoor-  
saem zyn / ende doen wat recht is voor hem / ende ter ooren  
nemen sijne Geboden/ende houden alle sijne Werten/ so wil  
ick der krankheden gheene op u legghen/die ick op Egyp-  
ten gelept hebbe/ want ick ben de Heere uwer Heptmeester.



TOT HOORN,

Gedruckt voor Zacharias Cornelisz. Boeckverkooper  
op de Nieuwestraet inden Liefveltschen Wpbel/  
Anno 1637.



# Nieu-Iaers Pest-Spieghel

Gheprononcieert ende Gesongen.

by LIEFD' BOVEN AL.



Edzoefde tragen Mensch/waerom so meucht ghy  
suchten?

Of kreunt ghy om dees straf / straffen zijn mis-  
daets vzychten/

Gelyck den Zeghen volght / 'rbroom/ en oprecht  
ghemoet/

Soo teeldt de boosheyt en de sond ons teghenspoedt/  
De sond is baer-moeder/van alderlepe plaghen/  
Der boosen misdaet pozt den Heer tot grim en slaghen/  
Wy hebben ons al langh ghespieghelt aen Duyt'slandt/  
Dat noch sucht ondert sweerdt/der woedende Dyand/  
Of meent ghy dat ghy al veel beter zyt als andere?  
Neen/u Zond lockt de straff/en volgen malkandere/  
Laes!daer komt gheen beerringh/elck gaet in Cels's tret/  
Der dwaesen wech/ 't'schijnt men op Godt noch straff en let/  
Daer wort genoegh geleert/ gepredicht/ en gesproken/  
Maer yder blijft versteent / met d'Oozen toegeloken/  
Daer wordt geen deucht bespeurt/de boosheyt neemt meer toe/  
Of Godt ons dreyghet of slaet/met zijn Pest-vperige Roe/  
Ten helpet toch al niet/elck hout zijn onde wesen/  
Tis soo de Propheet zept: Niemandt poogt God te vzeesen/  
Veel roepen: dees Pest-sieckt die is een Gave-Godts/  
Maer schouwten die ghelyck een Schipper daet de Rodts/  
Hiel-vluchtend' ypt haer Hups/op Dorpen/ en Hoffsteden/  
En leven daer na wensch/in wellust/en wulpsheiden/  
En dencken daer noyt op doodts quael/ Pest-sieckt/of wat  
Ellende/en dzoefhepdt/sy lieten inde Stadt/  
Maer menen s' Heeren handt en Pest-straf te onthlieden  
O! dwaeshepdt/och dat elck syn onkrup's dool-hoff wieden/  
Of vluchten van de sondt/die dees straf veroor'saecht/  
En stoockt het Pest vper/ aen twelck in ons Stadt noch blaect  
Laes/d'hoogmoet/staetsucht/pracht/en buycsozg/veel beminne  
En setten op t'aerts goet haer Hert ghemoedt en sinnen/  
Foep Dwaesen/die u Schat/u Zilver en u Gondt/  
Dooz 'tware Hemels-Goet/hoogher in waerdp hout/  
En daer en boven zijnder veel soo veer ghekommen  
Die hanghen al haer Hert aende nietighe Blommen/  
Die in een ooghenblich verstuyven/ als het stoff  
En Bouwen soo weer op 'rout Heydens Flozas Hoff/  
Al sou men na de schael of na de gheemeent loopen

d'Outba-  
der Augu-  
stinus seft  
dat de boos-  
heyt des  
menschen is  
een poel der  
verluge-  
stingh en  
plaghen.

Der hert-  
grondich  
berou een  
wech tot de  
ghenade.

De hepti-  
ghe danck-  
segging  
een Dohne  
des ober-  
bloets ende  
segheus.

Esai. 1. 16.  
Esai. 1. 45.

Amos 6. 4.  
5. 6.

Colo. 3. 2.  
1. Joa. 2. 15.

1. Joa. 2. 15.  
Blom af-  
goberyj.

Den



# Nieu-Iaers Pest-Spieghel.

Den handel die moet gaen vant hepdens Blommen koopen-  
 Al liedtmen wijs en kint gheen gelt noch gheen Broet Cups.  
 Al bzacht ment beste Pant int woekrent Jan Coma hups.  
 De koopmanschap gaet booz/ 'thart is inde Blom-hoven  
 Al siemen daermen Godt van herten hoort te loben/  
 'Tis wel een bzeemt verstant dat het verbloecte gelt  
 En Blom afgoderp/ 'smenschen hart soo ontfelt.

(\*) Doch Verdiza verbiel oock omt heploos Blommisten  
 Dooz d' inwoonders dwaes lust/ die haer Godtsdienst vergiste.  
 Soo datmen 't Blom cieraet laes inde selfde Stadt/  
 Woech hoogh in waerdv op boven de waertste schadt.  
 Het Edele ghesteent/ de klare Diamanten  
 Het Africaense-Gout/ 't Broncksel der Ledecanten/  
 Robpuen/ Paerlen/ jaet Gout/ Conincklyck ghewaet  
 Dat wiert verkocht/ vercept dooz' inietich Blom-Cieraet  
 De rijke Moozen van Carola, en Saratten  
 Die trocken derwaerts heen met haer kleynmood' en schatten  
 Noch gaven booz een Blom/ de Ridders van Malta  
 Vier slaven/ maer de Straff en quam niet langh daer na  
 Godt heeft het Bloem-rijck Hoff/ Verdiza heel bedozven  
 Soo dat daer in een weeck Bloemisten zijn gestozven  
 Kupm dertich dupsent/ en de Sollen die in d' aert  
 Bedolven laghen/ zijn al op 't gheberght vergaert/  
 En wierden in een kupl met koffers vol ghesmeten/  
 En 't wildt Gediert heeft hun daer oock aen sat gegeten/  
 Ja wierden scherpelijck ind' Hoven op ghesocht/  
 'Eck ijden dooz de schick/ die om de Blommen docht.  
 Bedenckt dit Grieks Leerstuck/ upt oud' Heydens Histozy  
 Ghy Culpanisten hout dit steeds in u Memozy/  
 Schijft/ dzucht/ graveert/ dit in uw's Herten Caessel-boeck/  
 Op dat u oock niet creft/ Verdizas Blommen-bloeck/  
 Is niet de groote Stadt/ 't Hooft der Egyptenaren  
 Schier upt ghestozven/ soo d' Histoziën verklaren;  
 En stozven daer oock gheen thien dupsent op een weeck/  
 En dit was d' oozsaeck van haer sware straf/ soo 't bleeck/  
 Siet/ ' hebben booz haer God/ daer een Os aengebden/  
 die sy in Goud Cieraet/ en Zyd' gelmaed bekleden/  
 dees Heydenschen Afgod/ lach booz het Reuck-Altaer/  
 Opt hooch verheven hooz/ en barsten van malkaer  
 doen d' Heydens-Priester daer het Beest deed offerhande/  
 En dat opt Reuck-Altaer/ 't Kupckende Wierooch braude/  
 daer op ontsack doen stracks een onghewoon Pest-vier.  
 Te Memphis inde Stadt/ en d' Os/ t'ghebozsten dier.  
 dat smetens inde Nyl/ daer noch also wy lesen  
 Dooz dese selfde Stadt een dzoochte af sou wesen;  
 Dit streckt ons oock tot leer/ en twaerschout ons booz't quaet

En

Luc 8. 7. 6. 7  
 Syna. 3. 5.

Griec Histoy- schijf-  
 ber Pam-  
 phi. Lib. 2.  
 fol. 28.  
 Moosch  
 Coninge en  
 Heere.  
 Anno 1374.  
 Ghebdenck-  
 meerdighe  
 voorboden  
 der straffe  
 na groote  
 koopman-  
 schap van  
 Bloemen  
 groote  
 sterfte; na  
 hooge Wa-  
 derbloet  
 sware Ooz-  
 loch; na  
 aerebwing  
 groote  
 dierte; dit  
 ghetuyghen  
 alle Gude  
 Hystoziën.  
 Segebertus  
 Booz- redt.  
 Merax Lib.  
 3. f. 4.

Straff-  
 wonder.

Anno 1396.



## Nieu-Taers Pest-Spiegel.

En twijft dat God de Heer d'Afgoden-bienaaers haet.

(\*\*\*) Nopt schrickelijcker Pest/als in het Gieck Athenen

Dat Hippocrates selfs/ooch dickwils heeft doen meenen/

Vermits hy in sijn tijdt/dees dzoefhept heeft beleest/

Maer dooz hy ons int kozt dese getuppenis geeft

Vant dzoebigh Gziecks ellend/van dees Attheensche straffen/

Die ons (Godt lof) noch niet/ de Heer en komt verschaffen/

Siet/al die in dees Stadt vant Pest-Dier wiert geraecht/

Die heeft de hette so int gantsche lijf gheblaecht/

Dat ter de lidmaten met strucken vant lijf vielen/

Van zenighen het hooft/d'armen/bupck/beenen/hielen/

Veel dupsenden quamen tot sulcken rasernp

Datter geen Mensch hoe kloeck/en dozste komen by/

Veel wierpen haer selven in Putten en in Ruylen/

Met pselijck geschreeu/met naer gekrijt/en ruylen/

En verdzoncken haer/dooz een dispiraten sin/

O dzoefhept/dit was noch maer van dees quael'tbegin/

Want veel haer selven oock heel andersints aantasten

En stozven in wanhoop/dooz Vier en Stael/of Basten/

Ia wie daer van dees siecht dooz groot gheluck op quam/

Die wiert nopt weer ghesont/maer bleef beroert en lam/

En waren soo in haer Memozie gheslaghen

Dat sy bleven gantsch slecht/en simpel al haer daghen.

Maer de Chessaloniers/hebben dees saeck bedocht

Te vellen al't gheboomt/tegghen d'Attheensche locht/

En hebben op ghepzeft/mans/knechten/maegghden/ Vrouwen

Omt stepl gewas/t gheboomt tot den gront af te houwen

Rupm vijftich mijlen beer/en verhzandent met vier

Maer dooz de lucht vant Pest Fenijn ghesupbert wier/

Daer op quam oock de Pest: te Sele en Mamoren,

Krakou, Hamburg, Lyons in Vranckrijck; te Leoren

Marfyllen en Madryl, Sevylien, Tuytewaen

Italien, Asyen, en is soo voozt ghegaen/

De heele Werelt dooz geduerende vijf Jaren

En op den selven tijt soo sachmen sich verklaren

Een groote Commeet-ster/en dupssternis by daegh/

Die de voozboden zijn gheweest van dese plaegh.

(\*\*\*) Noch lesen wy dat sich dees Pest soo wijt verspreyde

Dats' in Europa Rupm het derdendeel neerlepde/

Te Londen wiert dooz Pest/inden herfst neergevelt

Vijfen twintich dupsent/soo Meter ons vertelt

Siet inde Stadt Moscou, was oock de Pest ontsaken

Geduerende op't langhst omtrent de twaelf weken/

Twee hondert dupsent zijn/daer neer ghevelt dooz Pest/

Piet minder maer noch meer/ siet daer stozven opt lest

Drie Duyfent en drie hondert Priesters in acht daghen.

Ar. 19.4.

Carion lib.  
2. Fol. 128.

Anno 1449.  
Thungid.  
Lib. 2.

Schricke-  
lijke Pest  
in Athenen in  
Grieken-  
landt.

Hypoc.  
Lib. 3.

Anno 1450.  
Carion  
Lib. 5.  
Fol. 670.  
Carion  
Lib. 4.  
Fol. 491.  
Anno 1124.  
Meter Fol.  
26.

Anno 1562.  
Sigisber.  
Fol. 6.

Anno 1570.  
Schrick-  
lijke Pest  
onder de  
Geschiede  
Me. Fo. 6.  
Anno 1488



# Nieu-Iaers Pest-Spieghel.

En in dees dzoewe tijdt regghendet Bloet te Praghen  
 En rontom daer omtrent/waer op de Pest ontstact  
 Int gantsche Duytsche-rijck/en onder den Polack/  
 Te Brussel quam de Pest die haer soo overheerden/  
 Dat sy (dooz noot) met d' Hertoch Albert accordeerden/  
 En vielen met haer Stadt/en met het gantsch Zabant  
 Men d'Heer van Saren/en gaven haer in sijn handt/  
 Te Hassren in Duytslandt/daer is de Pest ghekomen/  
 En heester ertelijcke dupsent wegh ghenomen/  
 En niemant wierter in de selfde Stadt beseert  
 Men Hoost noch Cant/van die waren gereformeert.  
 Te Cayro op den Pijl/daer men veel Slaven brochten/  
 Die men ghewoonlijck daer in wisselingh verkochten/  
 Daermen de Chyst'nen brocht gelijck een beest te koop  
 Want domme Heydens volck/ghekoppelt hoop aen hoop/  
 En achten 'carmen volck veel slimmer als de honden  
 Maer wat deer d' Heer! hy heeft haer oock de Pest gesonden  
 Soo dat daer stozven wel rupm dupsent alle up?  
 De Bassas slaven die daer laghen in een Schuy?  
 Ghekerent en gheboept / oock veel van Burgher slaven  
 Die moesten dooz ghebeek haer Meesters selfs begraven.  
 Rupm tienmael soo veel gout/ als men vooz een slaef gaf  
 Mostmen in dese Stadt wel gheven vooz een graf  
 Veel dupsent dooden smeten sy in de Reieren  
 En op het blacke-velt/ tot aen der wilde dieren  
 De Bassa die ontboot 'slant wijse/en Stadts Raet  
 Opt beslupt wat men doen sou in Stadts dzoeven staet  
 De slaven wierden van haer ballingschap ontslaghen  
 De Heydens riepen selfs 'tijn ons verdiende plaghen  
 Ja soo dzae als d' opdzift der slaven was gheschiet  
 Soo sturvet te Cayro heel wepnich of schier niet:  
 O treffelijcke Leer van d'heydens naghelaten  
 Die wijsen dat wy niet ons naesten sullen haten  
 Doch boven de natuer beswaren nummeer  
 Die men in slaef-dienst heeft en bent haer overheer/  
 Doent griekse hey? op troc/ rupm hondert dupsent mannen  
 Legghen de grootste macht/der Mozaensche tyzannen/  
 En dat den lesten trop ter schepe was ghegaen  
 Doen sloech den Heer haer/ eer sy sagen den Moraen  
 En onghewoone Pest/heeft meest al 't volck verslonden  
 Ja van de scheeps macht quam gheen thien dupsent ghesonden  
 De Opperste van 't Hey?/de griekschen Viserop  
 Wantmen inde kuyt/doot legghen in sijn koy/  
 Maer waer dooz quam dees straff/ of wat waren d' oorzaken  
 Godt is de goetd-hepdt selfs/en is een Godt der waken  
 De groote stoot hy neer/de klepne raep hy op/

Met. F. 12.  
Anno 1554.

Kleop. Fol.  
31.  
Anno 1518.

Heydens  
heylwonder

Merack  
heydens hi-  
storisch-  
ker 4. Boec  
Fol. 16.  
Anno 1410.  
Deu. 32. 35.  
Hest. 6. 7.



# Nieu-Jaers Pest-Spieghel.

En laet syns Opants bloeck hem vallen op den kop  
 De Gierse Coninghen hadden in heeten Tozen  
 De moranen gedreicht/ en daer toe hoogh geswozen  
 Het gantsch Mozaensche-rijck/te setten in het vper  
 Maer Godt die sloech hem selfs/den bloet-dorstighen gier  
 Een spieghel/en een Leer/die de Opzannen moghen  
 Wel houden int ghedacht/en stellen vooz haer ooghen/  
 Te Kortrijck t'Yperen, te Brugh en daer ontrent  
 Daer baerde oock de Pest/een al te groot ellendt/  
 Veel Dozen stozven upt veel dupsenden daer bluchten  
 Naer andere steden met Ramp karmen/schrepen suchten  
 Doen stozvet inde stadt van Brughe oock soo fel  
 Datter daechlijcks om reet/een Karre met een schel  
 Daer pder Burger most met boozdacht wel op letten  
 Om dan de dooden in de deur ghereet te setten  
 Van Lepdmens op de kar/de karman bozchtse boozt  
 En voerdese wech in een krupt bukten de poozt.  
 De Dupsen die t'ghebluchte volck hadden verlaten  
 Emanuel seyt dat daer/de Wolven in saten  
 En legerden int stroo/ja tot Berck op den Rijn  
 Daer stozft oock schier heel upt van t'schadelijck Pest senijn  
 Datter in alles bleef gheen vier hondert gesonden/  
 Weerbare Mannen/maer zyn al booz Pest verstonden/  
 Te Goch, te Kleef, te Rees, te Enrick, t'Amsterdam  
 Te Keulen, oock de Pest menich dupsent wech nam/  
 Te Romen, Weenen, Meintz, te Konstantinopolen,  
 Die t'moedich Romen liet doen setten inde Kolen/  
 t'Oostende, en noch oock veel andere steden meer.  
 Die met woedende Pest/ghestraft zyn vande Heer/  
 Laet dit een spieghel/en een baken vooz u wesen/  
 En hout dit in ghedacht/er wilt den Heer steeds breefen/  
 Danckt/ offert hem/ en suecht/sijn kracht/ ghenaden lof  
 Dat hy dees straf wat heeft ghenomen van ons off/  
 Daer ellef dupsent zyn in onse stadt ghestozven/  
 Godt Lof wy hebben meer Gods genade verworpen/  
 Dus moeten wy een recht hertgrondich repn gemoet/  
 Den Heer opoff'ren/en vallen hem steeds te voet.  
 Hout dit vooz een nieu Jaer/en roept steeds allegader:  
 Heer thoont Liefd boyen al ons/Abba lieve Vader.

E. Meteren  
 Fol. 31.  
 Anno 1587.  
 E. Meteren  
 Fol. 187.  
 Anno 1598.  
 E. Meteren  
 Fol. 61.  
 Anno 1602.  
 Meteren  
 Fol. 94.  
 Anno 1604.  
 I. Pet. 2. 17.  
 Esa. 12. 1.  
 Het ghetal  
 der dooden  
 binnen  
 Haerlem  
 naer het  
 Pesthuys  
 open is ge-  
 daen tot nu  
 toe is  
 11367.

Lust.

Steven Theunisz. V. D.

Nieu-



# Nieu-laers Danck-offer-Liedt,

*Stem:*

O Heylich, Zalich, Berlehem.

1. Ioa. 5. 7.  
Esa. 55. 1.  
Psal. 80. 19.  
Exod. 15. 21  
Deut. 27.  
Septemb.  
in 7. dagen  
508. begra-  
ven.



Wenich dy-eenich milden Godt  
Heyl-rijcke Borne der Genaden  
Wy willen volgens u Ghebodt/  
Roemen u macht/en groote daden.

De 25. De-  
cem. maer 1  
Esa. 57. 1.  
gestorben 3.  
Predicantē  
5. Priesters  
6. Menste  
Leeraers 3.  
Siecke-  
troosters  
Ier. 3. 37.  
Esa. 45. 7.  
Ama. 3. 6.  
Psal. 69. 26.

2. O Heer ghy hebt ons Stadt besocht/  
En'twoedendt Pest-Over aen ghesteecken/  
Datter ter Aerden sijn ghebrocht:  
Drie/bier/bijf hondert alle weecken.

3. Veel Vroomen hebt ghy ons onthaelt  
Predicanten/Priesters/Leeraeren/  
Daer uwen Geest was in ghestraelt/  
Om't Heylsaem Woordt ons te verklaren.

4. Ghy bent O Heer! die't alles doet/  
Niemandt en kan u handt ontkomen/  
Ghy schept Zeghen/ en Teghenspoet/  
En bent een Coningh aller Vroomen.

Job. 9. 2.  
Psal. 130. 3.  
Job. 2. 54.  
Exod. 34. 7.

5. Heer soo ghy wondt te rechte gaen/  
En ons na de verdienst Castijden.  
Ach/niemandt sou voor u bestaen/  
Oft hy moest om zijn mildaet lijden.

Be-slu-yt.

Exo. 15. 1.  
Esa. 12. 6.  
Mat. 22.  
34.  
Ioa. 15. 2.

6. Tusch/Kept/en Zingt met bly gheschal  
Wilt Zpons Godt hert-grondich dancken/  
To ont hem steeds u Liefd bovenal,  
Zoe blijft ghy Christi vruchtbaer Rancken.

*Lust na Rust.*